

הלאכת מחשבת

דיון לעומק בנושאים עיוניים ~ רעיונות והערות ~ בפרשת השבוע

פרשת השבוע "כי תשא" (ובו ד' עניינים בביאור הפרשה ופרק "נהטבה")

"מתוך ההפיכה" (סיפור היסטורי מפעים מהעבר הלא רחוק)

פרק ק' "נוק אאוט- מכת המחץ"

הכיור וכנו שהוא בין האולם ולמזבח הוא לא מדין הרחיצה שצריכה להיות בין האולם ולמזבח אלא זה דין במיקום של הכלי מצד בניין בית הבחירה, כלומר דאם לא יהיה במקום ההוא הרי שחסר חלק מבית הבחירה.

וכשהרמב"ם מביא את הלכות רחיצה (בפ"ה בהלכ" ביאת מקדש) הרמב"ם לא מזכיר שהקידוש צריך להיות בין האולם ולמזבח, הרי לך דמצד המעשה רחיצה אין צריך שיהיה הכיור בין האולם ולמזבח וע"כ דזה שמקומו שם הוא מצד הלכות בית הבחירה כפי שנתבאר, ולפי זה אם מקדש באחד מכלי שרת אין צריך לקדש בין האולם ולמזבח אלא יכול בכל מקום בעזרה ובלבד שיהיה בפנים וזה לכאורה להדיא דלא כה"משך חכמה."

וראיתי מביאים שהראב"ד (בספ"ק דתמיד) אית ליה דאם הכיור לא היה בין האולם ולמזבח צריכים היו להחזירו בעת שירצו הכהנים לקדש בכיור שיהיה הכיור במקומו ולשם היה מקדש את ידיו ורגליו.

ויש לכאורה לדייק דהכיור עצמו לא היה לו מקום קבוע מצד עצמו בין האולם ולמזבח ופעמים שהיה נודד ממקומו ורק בעת הרחיצה היו משיבים אותו למקום. ולפי"ז נראה דחלוקת הראב"ד על הרמב"ם, דכל עיקר מקומו של הכיור הוא משום דין הרחיצה שבו דכשצריכים לרחוץ בכיור צריכים להשיבו אל מקומו בין האולם ולמזבח.

והנה רש"י בזבחים (דף כ" ע"ב) ביאר את הסוגיא דמפני מה רחיצה בחוץ פסולה משום שכתבו בפרשת הכיור שהרי הוקבע לו מקום בעזרה דכתיב ונתת את הכיור וגו' והתם כתיב ורחצו ממנו את ידיהם ורגליהם"

הרי דנקבעה הרחיצה במקום המסוים בעזרה וילפינן ליה לכל כלי שרת, ואי נימא כשיטת הרמב"ם דדין הכיור מדין כלי המקדש הוא ולהכי נקבע בין האולם ולמזבח, איך אי"כ ילפינן מינה לכל כלי שרת ודילמא דמה שהכיור נקבע מקומו בין האולם ולמזבח הוא מדיני המקדש, אבל כלי שרת שאינם חלק מבית הבחירה אין להם קביעת מקום מצד עצמם וניתן לקדש בכל מקום בעזרה, ולכאורה נראה בפשטות

א) האם ניתן לעשות קידוש ידיים ורגלים שלא בין האולם ולמזבח?

(מיוסד ומעובד על פי דברי גבורת יצחק)

איתא בפרשה (פ"ר ל' פס' י"ח) "ועשית כיור נחושת וכנו נחושת לרחצה ונתת בין אהל מועד ובין המזבח ונתת שם מים"

ועמד ב'משך חכמה" בדקדוק הלשון "ונתת שמה מים" הרי היה צריך לכתוב ונתת בו מים? ברם באמת כל כלי שרת ראויים הם לקדש מהם את הידיים והרגליים כדאיתא בגמ' בזבחים (דף כ"ב) ברם הקידוש צריך במקום הזה שבין אהל מועד ובין המזבח ובין המזבח בעי להיות משוך קמעה כלפי דרום. והביא ראיה לשיטתו מהירושלמי (פרק ט"ז קלפי סוף הלכה ה') מתניתא פליגא, הכיור והכך מעכבים, פתר לה מקומן מעכבין" ופירש במשך חכמה כוונת הירושלמי, שאין מקדשין רק במקום זה, לפיכך כתב ונתת שמה מזה היה מעכב אף אם אין המים נתונים בכיור וכן כתוב בעשייה בפקודי ויתן שמה וכו' עיי"ש.

והדברים צריכים ביאור רב דאיתא בגמ' בזבחים (דף כ" ע"ב) שלא רחוץ ידיים ורגלים מקדש בכלי שרת בפנים, קידש בכלי שרת בחוץ או בכלי חול בפנים עבודתו פסולה" משמע דרק בחוץ פסול אבל בפנים בכל מקום בעזרה העבודה כשרה, ולפי"ז נצטרך לומר דשיטת הירושלמי חלוקה על הבהלי, שהרי לדברי הירושלמי מקומן מעכב ברחיצה הוי אומר שלא בכל מקום בעזרה ניתן לקדש רק בין האולם ולמזבח. ולשיטת הבהלי כל מקום בעזרה כשר. אלא אי"כ נאמר שכוונת הירושלמי רק בקידוש ידיים ורגלים של כיור שהמקום מעכב לרחיצה, לכלי שרת שאין לזה למקום מוגדר בעזרה. ויש שני דיני קידוש, קידוש בכיור וקידוש בכלי שרת והדברים צריכים ביאור.

והנה ברמב"ם (פ"א מהל' בית הבחירה הל' ו') כתב וז"ל "ועושין במקדש כלים וכו' וכיור וכנו לקדש ממנו ידיהם ורגליהם לעבודה ומקומו בין האולם ולמזבח וכו'" ויש לדקדק דהביא את דין מקום הכיור וכנו בהל' בית הבחירה בין דיני עשיית הכלים שם החלק מבניין בית הבחירה שנכללים במצוות ועשו לי מקדש, וכפי שכבר הביא הרמב"ם בסה"מ (מצוה כ"ו) הרי שענין מקום

(כפי שביאר מרן הגרי"ז) רחיצה כזו צריכה להיות דווקא בין האולם ולמזבח דאם לא כן הוא לא קיים את מצוות קידוש מן הכיור. דכל החלות דין קידוש מכיור הוא רק כשהוא נמצא במקום ההוא, אבל אם יקדש בכלי שרת אחר שאינו מחזיק כשיעור ד' כהנים אמנם הרחיצה כשרה שלא תיפסל העבודה בשל כך, אך את מצוות קידוש לא קיים, וכל זה יעלה יפה כשיטת הרמב"ם שישנה מצוה מיוחדת לקדש בכיור.

ולפי"ז אין כל סתירה בין הירושלמי לבבלי, דכוונת הגמ' בזבחים (דף כ"ג ע"ב) דבכל מקום בעזרה הקידוש כשר היינו בכל כלי שרת. וכוונת הירושלמי ביומא דמקומן מעכבן, הוא רק בעניין מצוות הכיור אבל אה"נ כשהוא רוחץ בכל כלי שרת דלא חשיב כיור אין כל מצוה לרוחץ דוקא בין האולם ולמזבח.

ולפי זה אפשר שגם כוונת הראב"ד בתמיד שצריכים להחזיר את הכיור לבין האולם ולמזבח כדי לקיים את מצוות כיור, דאם לא יחזירנו למקום ההוא הוא אמנם יקיים מצוות רחיצה שהרי לא גרע אותו כיור מכל כלי שרת שהרחיצה כשרה בו בכל מקום, אבל יאבד את המצוה של רחיצה מכיור, דכל חלות דין כיור הוא רק כשנמצא בין האולם ולמזבח. ולפי"ז אתי הכל שפיר היטב ודו"ק.

(מהרה"ג החו"ב בעל ויברך דוד שליט"א)

(ב) הרגשת הנשמה היתירה בשבת

ובימים השביעי שבת וינפש (לא, יז)

אמרינן בביצה ט"ז ע"א: "דאמר רבי שמעון בן לקיש נשמה יתירה נותן הקב"ה באדם ערב שבת ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו, שנאמר שבת וינפש כיון ששבת ווי אבדה נפש". ופירש"י "נשמה יתירה. רוחב לב למנוחה ולשמחה ולהיות פתוח לרוחה ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו".

מבואר מדברי רש"י שהנשמה יתירה אינה ענין רוחני בעלמא, השייך רק ליודעי חן, אלא דבר שיש לו השפעה מוחשית על הגוף והנפש¹.

וכן איתא בב"ר פ"א ב': "ברכו באור פניו של אדם קדשו באור פניו של אדם, לא דומה אור פניו של אדם כל ימות השבת כמו שהוא דומה בשבת", ומן הסתם דיברו על אור הנראה לכל אחד ולא רק ליחידי סגולה.

ובאבן עזרא פ' בראשית (ב, ג) על הפסוק "ויברך אלקים את יום השביעי" כתב: "פירוש ברכה תוספות טובה וביום הזה תתחדש בגופות דמות כח בתולדות ובנשמות כח ההכרח והשכל", והרמב"ן שם כתב על דבריו: "ורבי אברהם אמר כי הברכה תוספת טוב שיתחדש הגופות יתרון כח בתולדות, ובנשמה יתרון השכל... ודברו בזה נכון למאמינים בו, כי אין זה מושג בהרגש לאנשים".

דאזיל רש"י בשיטת הראב"ד דדין הרחיצה קובע מקום בין האולם ולמזבח.

והנה איכא פלוגתא בין הרמב"ם לרמב"ן, אם איכא מצוה לקדש בכיור, דהנה הרמב"ן (כאן בפסוק) וז"ל "הכיור ציווה בו הזמנה ואינו מעכב (זבחים דף כ"א ע"ב) ולא מצוה, כי ביום הכיפורים כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מקיתונן של זהב שהיו עושין לכבודו (יומא דף מ"ג ע"ב) אבל למדנו מהכיור כי צריכה כלי"

אולם שיטת הרמב"ם ז"ל (פ"ר מהל' ביאת המקדש הל' יז) וז"ל "מצוה לקדש ממי הכיור ואם קידש מאחד מכלי השרת הרי זה כשר" הרי לן שישנה מצווה בכיור רק דאין זה לעיכובא ודלא כדעת הרמב"ן דכיור הוא מדין כלי ולא דווקא בו עצמו.

והנה לפי דברי הרמב"ן שאין כלל מצוה בכיור אלא ישנה הלכה של קידוש, אפשר אולי דאף הוא יסבור כהרמב"ם דכל דין הכיור הוא מהלכות כלי המקדש שבעי מקום, או שיסבור שגם כל רחיצה בעי מקום, ומכל מקום אין נראה שיש בזה עיכוב לעצם הדין קידוש, שהרי להדיא מצינו בגמ' בזבחים שאין הרחיצה מעכבת רק בחוץ, אבל בפנים לא נראה שהמקום מעכב, א"כ צריך עיון איך נבאר את שיטת בעל "משך חכמה" וקשה לומר שנסמך על שיטת הירושלמי כנגד שיטת הבבלי.

והנה כתב מרן הגרי"ז הלוי ז"ע דהמצוה לקדש בכיור (לשיטת הרמב"ם) אינו תלוי דווקא בכיור עצמו אלא כל כלי שרת שמחזיק כשיעור ד' כהנים שפיר חשיב כיור, דאיתא בגמ' בזבחים (דף כ"א ע"ב) כל כיור שאין בו כדי לקדש ארבעה כהנים ממנו אין מקדשים בו שנאמר ורחצו ממנו משה אהרן ובניו, ואילו משאר כלי שרת מרבינן דמקדשין בהן אפילו כשאין בהן כשיעור לקדש בהן ד' כהנים.

וביאר בזה מרן הגרי"ז דכל כלי שרת שמחזיק בו שיעור של ד' כהנים חשיב כיור, דכיור הוי כלי שרת שמחזיק שיעור מים שניתן לקדש בו ד' כהנים ידיהם ורגליהם בבת אחת, א"כ י"ל דהריבוי שנאמר בכל כלי שרת שניתן לקדש בהם ידים ורגלים הוא באופן כשאין הכלי שרת מחזיק שיעור מים לד' כהנים בבת אחת, ולפי זה יש לומר דכל כלי שרת שיש בו שיעור מים לקדש ידי ד' כהנים יש לו הלכה לקדש בין אולם ולמזבח כדי לקיים בו את המצוה לקדש מתוך כיור.

לפי זה נוכל לומר דמה שנאמר בירושלמי שהמקום מעכב ברחיצה וביאר את כוונתו בעל משך חכמה שאין לקדש את הידים והרגלים רק בין האולם ולמזבח ולפיכך נאמר בפסוק "ונתת שמה מים" שזה מעכב אף אם אין המים נתונים בכיור, הכוונה היא שבמצוות רחיצה מן הכיור לקיים את המצוה של כיור נאמרה הלכה שצריכים דוקא בין האולם ולמזבח ואף אם אינו רוחץ בכיור אם ירוחץ בכלי שרת שמחזיק כשיעור רחיצה של ד' כהנים דחישב כיור

¹ ובעיקר דברי רש"י ע"י מה שביארו בזה בלקט שיחות מוסר להגרי"א שר ח"א עמ' ת"ט ובשפתי חיים מדות ועבודת ה' ב' עמ' תר"ז ובספר שבת מלכתא להגר"ש פינקוס ח"ג פ"ג ובספר עטרת זקנים עמ' קע"ט מכת"י הגרא"א דסלר זצ"ל

ובערוך השולחן ריש סי' רצ"ז כתב: "הטעם מבשמים להבדלה מפני שבשבת יש נשמה יתירה ובמו"ש הולכת מהאדם ויש כאן חלישת הדעת והבשמים מחזקים הנפש דכל ריח טוב מחזק הנפש ועוד דבשבת גם הגיהנם במנוחה ובמו"ש מתחיל לשרוף ואשו של גיהנם מסריח והנפש נחלש מזה ונצרך לתמכו ולסעדו ואע"ג דכל אלו טעמים רוחניים מ"מ כל נפש מישראל מרגיש בזה, וסימן מובהק לזה דכל איש ישראל במו"ש מוצא א"ע בהשתנות ואע"ג דאיהו לא חזי מזלא חזא".

ובספר זכרו תורת משה (לבעל החיי אדם) סי' א' ס"ב כתב: "יכול האדם להתבונן ולנסות, כי כאשר יכוין האדם את דעתו ותהיה יראת ה' בלבו באמת, ויהיו מעשיו רצויים, אז בודאי לאחר שטבל בערב שבת בכוונה רצויה לקבל קדושת שבת יבין בדעתו שנתוסף לו נשמה יתרה, כי ירגיש בנפשו יראת הרוממות שבאה לו עד שתבער בו אהבת ויראת ה', וזה בדוק ומנוסה מכמה אנשים כמה פעמים בלא שום ספק, אבל כשאין נשמתו טהורה, אז לא ירגיש בקדושת שבת".

ובלב אליהו בראשית עמ' רט"ז כתב: "אדמו"ר הגרש"ז זצ"ל מקעלם סבל בסוף ימיו מחוסר דם והיה תמיד חיור בפניו לא נראה בהם שום אדמיות, אבל משעת כניסת שבת עד צאתה היו פניו להבה, ואזיל חיורא של כל ימות השבוע, ואתי סומקא בפניו כל שבת כאדם בריא וחזק, כל זה ראינו כולנו, כל מי שלמד בקעלעם בכל שבת קודש".

ובלב אליהו דברים עמ' שכ"ד כתב: "גם אנו בזמנינו ראינו אדם (ה"ה מרן הס"ק זצ"ל) שבכל ימות השבוע לא ראו בו טיפת דם, פניו היו חיורים כל ימות החול, אבל כיון שהגיע השבת נעשו פניו אדומים מדם וראינו זה בעינינו כל שבת".

יש עוד סיפורים כיו"ב על כמה גדולים וצדיקים, אבל הבאתי רק מה שמצאתי במקור בר סמכא.

למה א"א להכריע מתי שבת לפי הנשמה יתירה

ולכאורה יש להקשות על מה שאמרו בגמ' שבת ס"ט ע"ב: "אמר רב הונא היה מהלך במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה ששה ימים ומשמר יום אחד" (ומסקנת הגמ' ששבת ממלאכה בכל הימים ושמירת היום השביעי היא רק בקידוש והבדלה), הא לכאורה יכול הוא להרגיש בחוש באיזה יום מופיעה עליו נשמה יתירה (ולכאורה לא נראה דאמרי' בזה לא בשמים היא, כי זה רק בספק בהלכה ולא בבירור מציאות, כמו שכתבו כמה אחרונים).

אמנם נראה שא"א להכריע ספק בהלכה ע"פ הרגשה זו מכמה טעמים:

1. היצה"ר יכול לשים בקרבו הרגשה כזו ביום אחר כדי לגרום לו לחלל שבת.
2. הרגשה זו היא דבר דק והדמיון יכול מאוד להטעות בעניינים כאלו.
3. גם בימי חול לפעמים נכנסים בלב רגשי קודש והתרוממות וכדו', ואף שאינם דומים כלל להרגשת השבת, מ"מ אפשר לטעות ביניהם.
4. בשעה שמנסה לחשוב אם הוא מרגיש נשמה יתירה, מחשבה זו גופא מעוררת בו את זכרון ההרגשה של

ובספר מאירת עינים (ביאור סודות הרמב"ן לר' יצחק דמן עכו) כתב על דברי הרמב"ן: "לפי שאין מורגש רואה מושכל ולא משיגו, ודוקא בעיני בשר, אבל בעיני השכל המאמינים שיהיו מושכלים מרגישים ביום השבת תוספת מנוחה שמחת הלב וכח תולדות בלי ספק, ומוצאי שבת יוכיח". עכ"ל. דהיינו שהמאמינים אכן מרגישים בחוש את הנשמה יתירה, ומש"כ הרמב"ן שאינו מושג בהרגש לאנשים, כוונתו לאלו שלא מאמינים.

והיה אפשר עוד לפרש שאין כוונת הרמב"ן שהנשמה יתירה אינה מושגת בהרגש, שהרי רבים מרגישים בשבת עונג נפלא מאוד, אלא כוונתו שרוב האנשים לא מרגישים בשבת יתרון כח ויתרון שכל"כ מ"ש האבן עזרא.

ונראה דזו היא גם כוונת הרמח"ל בדרך ה' ח"ג פ"א אות ד', שכתב: "והנה מכלל זה הוא ענין הנשמה יתרה שבאה בשבת קדש והולכת לה במוצאי שבת, ואין ביאתה ולא יציאתה נרגשות לגוף", עכ"ל, שכוונתו היא שלא ניכר שום שינוי חמרי שבא לגוף ע"י הנשמה יתירה, אמנם ודאי שבא על ידה עונג רוחני רב.

ובאבן עזרא פ' יתרו (כ, ח) "כי השם קדש זה היום וזימנו לקבל הנפשות תוספת חכמה יותר מכל הימים".

ובספר החיים (למהר"ר חיים ב"ר בצלאל, אחי המהר"ל מפראג) ספר פרנסה וכלכלה פ"ו כתב:

"ומאהבת השם יתברך את עמו לשראל, וכדי להסיר מלבם כל ספק, נתן את שבת קדשו שהוא אות ברית בינו ובינינו, ובמנוחתנו לא ישכנו ערלים, במה שירגיש כל איש ישראל בעצמו שפע אלקי, ואור פניו כי רציתו ושמחה יתירה שנופל עליו בלי מתכוין מיד בהכנסת השבת, וליל של שבת כולה אור ועוז וחדוה במקומנו. בלתי ספק שאין זה רק ניצוץ האור והשמחה המבהיק ממקום שהנבואה יוצאת משם, שאף על פי שאין לנו לא נביא ולא חוזה, ואנחנו על אדמה טמאה, עם כל זאת לא עזב ממנו חסדו ואמתו להשפיע עלינו אור אלקים מדי שבת בשבתו. ובפרט אנחנו עיפי הגלות המר הזה, אנו מוצאים מרגוע לנפשנו ביום הקדוש הזה. ובה נתברר לנו ברור גמור שאין אחריו ספק כי תורתנו תורת אמת.

וזהו גם כן מטבע הנפש שהוא מקור השמחה, ומטבע מצות השם, שהם משמחי לב, אשר שניהם חצובים ממקום האור והשמחה, ושקועים וכלואים במעבה חומר האדם, שישמחו זה לעמת זה בבא עת דודים יום שבת קדש, כאשר ישמח נכרי בארץ מרחקים לקראת אוהבו וקרובו שבא מארץ מולדתו. וזה סוד בואו ונצא לקראת שבת המלכה".

ובמנוחה וקדושה שער השבת פ"ג כתב: "כללו של דבר, מי שטעם פעם אחת אהבת בוראו על ידי הנשמה הזו... הוא אינו צריך שוב בכל ימי חייו לידיעת בוראו לשום ראייה שכלית, ולא להאמין עבור קבלת הספרים, כי מעצמו יודע הכל".

תוספת רוחא דקדושה. וכל הגורע גורעין ליה היא נשמה יתירה ואשתאר עני, ואם הוא חכם אסתלק מיניה חכמתיה, ואם הוא עשיר בממונא אסתלק מיניה ואשתאר עני יבש, כמה דאיהו מנע מלעילא נשמתא יתירה דאיהו נשמת כל חי ואשתאר יום השבת עני ושכינתא יבשה הכי אתמנע ברכאן מיניה ואיהו מדה כנגד מדה".

"ממדבר מתנה" - עיונים בפרשה (מהרה"ג רבי בניהו כהן שליט"א)

ג) אם מתירים לעבור על חטא קל בכדי להימנע מאיסור חמור

א בפרשת השבוע מסופר על מעשה העגל שחטאו בו ישראל, ובתחילת הענין כתוב (שמות לב, ה): "וַיֵּרָא אֱהֲרֹן וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לְפָנָיו וַיִּקְרָא אֵהָרֹן וַיֹּאמֶר חַג לַיהוָה". וברש"י על אתר כתב: "ומדרשו בוויקרא רבה (י, ג) דברים הרבה ראה אהרן, ראה חור בן אחותו, שהיה מוכיחם והרגוהו, וזהו וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לְפָנָיו - וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לְפָנָיו. ועוד ראה ואמר מוטב שיתלה בי הסירחון ולא בהם, ועוד ראה ואמר אם הם בונים אותו המזבח, זה מביא צרור וזה מביא אבן, ונמצאת מלאכתן נעשית בבת אחת, מתוך שאני בונה אותו ומתעצל במלאכתי, בין כך ובין כך משה בא". כלומר, שאהרן ראה שהרגו את חור ועל כן בנה את המזבח בעצמו.

ויש להעיר על דברי רש"י שתי הערות, ראשית, הלא איסור עבודה זרה הוא מג' העבירות החמורות שנאמר בהם "יהרג ואל יעבור", ואם כן היאך יתכן לומר שאהרן עבר על איסור עבודה זרה מפני חשש מיתה, וכבר הקשה כן בחתם סופר (תורת משה כאן). וכתב לתרץ: "וי"ל על פי דאיתא בספרי מוסר שחסידי א' אמר אם הי' נגזר משמים שעל מצוה נקבל עונש ועל עבירה נקבל שכר, הייתי עושה מצוה ולא עבירה מאהבת ה', אחרי שידעתי שרצון קוני הי' לעשות מצוה, הגם שמעניש אותי על כך, אעפ"כ לעשות רצונך חפצתי. והנה אהרן הצדיק הבין שאם ישלחו

הנשמה יתירה, ועי"ז גופא יכול לטעות לחשוב שאכן הוא מרגיש כך.

5. כדי להרגיש את הנשמה יתירה בבירור צריך ישוב הדעת, אך אדם חולה, חלש, עצוב, דואג, כועס, וכדו' קשה לו לחוש בה כראוי, ואדם שאיבד את דרכו במדבר מסתמא אין דעתו מיושבת עליו.

6. ועוד יתכן מאוד שהנשמה יתירה באה רק על ידי אתערותא דלתתא, שהאדם מצידו מקדש את יום השבת יותר משאר ימים, ועי"ז זוכה לנשמה יתירה, ולכן כל אדם שציפה לשבת והכין את צרכי שבת ושבת ממלאכה בכניסתה זוכה מכח זה לנשמה יתירה, אך מי שאינו יודע מתי שבת כיון שחייב לשבות בכל יום ממילא אינו עושה שום קידוש מיוחד ליום זה יותר משאר ימים, ואדם כזה באמת אינו זוכה לנשמה יתירה.

לא כל אחד זוכה לנשמה יתירה

אמנם מובא בספרים חידוש גדול שלא כל אחד זוכה לנשמה יתירה: בשל"ה פ' ויקהל פקודי אות ח' כתב: "לך והודיעם כדי שיכינו את עצמם לקדש כדי שתבא הנשמה היתירה, כי אין ספק שלא תבא לבלתי המוכן", וכן הובא לעיל מספר זכרו תורת משה: "אבל כשאין נשמתו טהורה אז לא ירגיש בקדושת שבת".

ובמנוחה וקדושה שער התפילה פ"ד כתב שלא בקל אדם זוכה לנשמה יתירה כי היא מדריגה גדולה, וכדי לזכות לזה צריך כמה תנאים, א. לקבוע עת לתורה בכל יום לפחות ג' שעות ע"מ לקיים ועי"ז יזכה לענוה. ב. לשמור שבת בכל פרטיה ובפרט להשמר מדברים בטילים ודברי חול. ג. לצפות ולהשתוקק לשבת כמה ימים קודם. ע"ש.

ובמכתב מאלוהו ח"א עמ' 72 כתב: "ושמעתי ממורי ורבי הצדיק והקדוש [רצ"ה ברוידא] ז"ל כי אם לא ירגיש האדם בעצמו קדושה יתירה ביום השבת זה לאות כי אין בו אותה הנשמה היתירה, וכן מי שלא ירגיש קדושה בעצמו כלל זה לאות שאפילו נשמה אין בו, ואין לו דביקות כלל אל הנשמה כי הלכה ממנו לגמרי, ורק אם ישוב בתשובה תחזור היא אליו".

ובספר עטרת זקנים עמ' קע"ט מובא מכת"י הגרא"א דסלר זצ"ל: "אין שייכות לנשמה יתירה אלא אצל מי שגם בימות החול הוא במדריגת אוהב ה' שנפשו קצה עליו מהנאות העוה"ז (עי' חוה"ל סוף אהבת ה'), ועי' נשמה יתירה זוכה להעלות הגשמיות עצמה לגמרי לקדושה [ההבדל בין ב' הדרגות הוא ההבדל שבין טהרה לקדושה עי' מסילת ישרים פכ"ו]".

וביסוד ושורש העבודה כתב שבלי טבילה במקוה בודאי א"א להשיג נשמה יתירה, ולענ"ד כוונתו רק לדרגה גבוהה של הנשמה יתירה, אבל אורה ושמחה ורוחב לב אפשר לחוש גם בלי טבילה במקוה.

ובתיקו"ז ל"ח ע"א משמע שמי שלא מקיים תוספת שבת לא זוכה לנשמה יתירה, וז"ל: "ובאלוין דלא מלווין לה ולא אוסיפין לשבתות ולימים טובים איהו סתימא להון. ובגין דא כל המוסיף מוסיפין ליה ודא תוספת נשמתא יתירה ואיהו

אמנם לכאורה לפי הטעם של הגמרא מתבאר היטב מפני מה עשה אהרן את המזבח, ומתורצת קושיית החתם סופר; שלפי דברי הגמרא נמצא שאהרן עשה כן לא בשביל הצלת עצמו אלא בשביל הצלת עם ישראל. [ויעוין בתורת חיים שביאר מפני מה עבודה לעגל קלה יותר מהריגת אהרן, וכעין דבריו כתב במהר"ץ חיות]. וצריך לומר שהטעם שרש"י הביא את המדרש הוא משום שבמדרש נאמרו מספר טעמים להסביר את המעשה של אהרן, ואילו בגמרא מבואר רק את הטעם הראשון.

ועוד יש לעיין שהנה בביאור כוונת הגמרא נחלקו הראשונים, האם הגמרא באה לומר שאהרן פעל כשורה או שהגמרא באה לומר שאהרן עשה שלא כהוגן. רש"י (שם) כתב "מקרא זה, ובוצע ברך. אלא כנגד מעשה העגל, שעשה אהרן פשרה בינו לבין עצמו, והורה היתר לעצמו לעשות להם את העגל". ומבואר מרש"י שהכתוב בא לומר שאהרן לא עשה כהוגן. [וכן כתב היד רמה].

ובמאירי (שם) כתב בפירושו: "אף על פי שהפשרה נבחרת לענין דיני ממונות לענין איסור אינו כן ואל יאמר הדיין נתיר לו את זה כדי שלא יאכל את זה וכיוצא בזה הוא שאמרו לא נאמר מקרא זה ר"ל ובוצע ברך נאץ" אלא כנגד אהרון וכו".

אמנם התוס' (שם ד"ה כנגד מעשה העגל) כתבו: "אקרא דתורת אמת קאי כדכתיב בסיפיה ורבים השיב מעון שיהא להם תקנה כדמסיק", והיינו שאדרבה, הכתוב בא לומר שאהרן עשה כהוגן. ובמהר"ם ביאר שההכרח של תוס' לפרש כן הוא: "נראה דס"ל להתוס' דדוחק הוא לפרש כפירש"י דפירש דקאי אקרא דבוצע ברך נאץ ה' דלא שייך הכא לשון פשרה ובציעה גם לא שייך לומר נאץ ה' דהא באמת אהרן לא נתכוון אלא לטובה וק"ל". והיינו שלשון פשרה נאמר על נקודת אמצע בין שני צדדים

ח"ו יד בו אז אין תקומה ח"ו, ולכן אמר אהרן בליבו מוטב שיתקיימו ישראל ויאבד הוא ויהי' מדת הדין מתוחה נגדו והמה ימלטו, אולם הבוחן לבבות ידע שכוונת אהרן הי' לתכלית אהבת הבורא ב"ה שלא יאבד אומה שלימה, וגדולה עבירה לשמה, ולכן נבחר הוא וזרעו אחריו להיות כה"ג". וזהו דוחק גדול.

ורבינו האר"י ז"ל (שער הפסוקים פרשת וארא סימן ו) התקשה בענין זה, וכתב שאהרן היה גלגול של הרוח, וביאר: "כי גם אהרן ידע ברוח קדשו שהיה צריך לתקן עוון הנזכר של הרוח, ולמסור עצמו על קידוש השם, וחשב כי כיון שגם חור היה מבחינת הרוח כנזכר, וכבר מסר נפשו לתקן העוון הנזכר, אם כן אין צורך לו שהוא ימסור גם עצמו, כי כבר נתקן העוון ההוא על ידי חור, וטעה בזה". ועדיין הדברים צריכים ביאור, שנראה מדבריו שאהרן חשב רק על עצמו, ובפשטות נראה שהנושא היה תקנת עם ישראל, ולא תקנת אהרן באופן פרטי.

ב. ועוד יש להעיר מפני מה לא הביא רש"י את דברי הגמרא בסנהדרין (ז, א) ששם הגמרא גם כן מתייחסת למעשה של בניית המזבח על ידי אהרן, וזה לשון הגמרא: "דאמר רבי תנחום בר חנילאי לא נאמר מקרא זה אלא כנגד מעשה העגל, שנאמר וירא אהרן ויבן מזבח לפניו, מה ראה אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר, ראה חור שזבוח לפניו, אמר אי לא שמענא להו השתא עבדו לי כדעבדו בחור, ומיקיים בי אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא, ולא הויא להו תקנתא לעולם. מוטב דליעבדו לעגל, אפשר הויא להו תקנתא בתשובה". ונמצא שנחלקו הבבלי והמדרש מה היה טעמו של אהרן, האם כדי להציל את ישראל מחטא חמור יותר [כמו שנקטו הבבלי והמדרש בטעם הראשון], או כדי שיתלו את הסירחון בו, ויוכל למנוע את החטא לגמרי.

(טז, א) שכתוב שם: "של בית רבי היו מקריבין שור של פטם ביום אידם, וכו', אלא, רבי מיעקר מילתא בעי, וסבר: יעקר ואתי פורתא פורתא", ומבואר גם כן שמותר לעשות איסור קל בכדי להימנע מאיסור חמור.

וכן מצינו בספר חסידים (סימן קעו) שכתב: "מעשה באחד ששאל מי שיצרו מתגבר עליו וירא פן יחטא לשכב עם אשת איש או עם אשתו נדה או שאר עריות האסורות לו אם יכול להוציא זרעו כדי שלא יחטא והשיב לו באותה שעה יש לו להוציא שאם א"א מוטב שיוציא ש"ז ואל יחטא באשה. אבל צריך כפרה ישב בקרח בימי החורף או יתענה ארבעים יום בימי החמה" [והובאו דבריו בחלקת מחוקק (אהע"ז כג, א), ויעיין בבית שמואל (שם, א) שדייק מזה שהוצאת זרע חמורה פחות מאיסור נידה. ואכמ"ל].

ועל פי זה כתב בשו"ת חיים שאל (לרבינו החיד"א א, ו) להתיר תגלחת בספירת העומר בכדי להימנע מאיסור תגלחת בתער. [אלא שבאמת יש לדון בראיה שלו מדברי הגמרא בסוטה, לפי ששם לא מדובר על הוראת היתר באיסור קל, אלא על הוראה של מניעה מעבירה צעד אחר צעד].

ובשו"ת משיב דבר (לרבינו הנצי"ב יו"ד מג – מד) נשאל בענין זה אם אפשר להתיר טבילה ביום לאשה שאינה מוכנה לטבול לבילה, וכבר נכשלה עד עתה באיסור נדה רח"ל, וכתב שלכאורה נחלקו בזה רבותינו הראשונים, שהנה בגמרא (חגיגה טז, א; קידושין מ, א) איתא: "והאמר רבי אלעאי הזקן אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ילך למקום שאין מכירין אותו, וילבש שחורין ויתעטף שחורין, ויעשה מה שלבו חפץ, ואל יחלל שם שמים בפרהסיא. לא קשיא הא דמצי כייף ליה ליצריה, הא דלא מצי כייף ליצריה", ונחלקו שם רבינו חננאל ותוס' מהי כוונת דבריו. וזה לשון התוס' (ד"ה ויעשה מה שלבו חפץ): "לגמרי משמע דמוטב לו לאדם שיעשה חפצו בסתר ולא

[כמו שכתב הפתחי תשובה (חו"מ יב, ג) בשם השבות יעקב (סי' קמה) שהמילה פשרה היא מלשון מים פושרים – חמים וקרים מעורבים], ואילו כאן היאך שייך לקרוא למעשה של אהרן בשם פשרה, והלא זה החלטה לצד אחד. ואמנם היה אפשר לומר שבזה גופא נחלקו בגמרא על מה נאמר הפסוק של בוצע ברך. וצריך ביאור במה נחלקו הראשונים, ומה הדמיון בין הוראת היתר בעבירה קלה לבין פשרה.

ועוד יש לדון, שהנה בגמרא (שם ו, ב – ז, א) נאמר ג' דעות בענין פשרה. ובלשון הגמרא: "רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר אסור לבצוע, וכל הבוצע הרי זה חוטא, וכל המברך את הבוצע הרי זה מנאץ, וכו', רבי יהושע בן קרחה אומר מצוה לבצוע, וכו', ת"ק סבר רשות". ויש לעיין [וכבר רמז לזה המהר"ם שיף] שנמצא שנחלקו התנאים מן הקצה אל הקצה, האם פשרה היא מצוה או רשות או שהיא איסור, וצריך ביאור במה נחלקו [ודברי הדברות משה (סנהדרין שם עמ' כא) לא מיישבים את ג' הדעות].

ג. ובעיקר דברי המאירי שכתב שלענין איסור אינו כן ואל יאמר הדיין נתיר לו את זו כדי שלא יאכל את זו, יש לעיין מהו טעם הדבר, והא לכאורה עדיף להיכשל בדבר קל מאשר בדבר חמור.

ועוד קשה שהרי מצינו בכמה מקומות שמוטב להתיר לעבור על איסור קל בכדי שלא יעברו על איסור חמור, בגמרא בסוטה (מח, א) איתא: "אמר רב יוסף זמרי גברי ועני נשי פריצותא [-שירת גברים ועניית נשים כנגדם], זמרי נשי ועני גברי כאש בנעורת [-זמרת נשים ועניית גברים]. למאי נפקא מינה, לבטולי הא מקמי הא", ומבאר רש"י (ד"ה לבטולי האי מקמי האי): "אם אין שומעין לנו לבטל את שניהם נקדים לבטל את זה שהוא כאש בנעורת", ומבואר לכאורה שמוטב להורות להתיר לעבור על איסור קל בכדי למנוע איסור חמור. וכן מצינו בגמרא בעבודה זרה

ב"ד חטאת יחיד הוא והוא שבעונו ימות ע"י ב"ד של מעלה או מטה וכל ישראל נקיים כמו שהיה עוון פילגש בגבעה אם היו ב"ד שלהם מוסרין האנשים הרשעים ההם לבדם ביד ישראל. אמנם החטא הקטן כשיסכימו עליו דעת הרבים והדת נתנה בבתי דיניהם שלא למחות בו הנה הוא זימה ועוון פלילי וחטאת הקהל כולו ולא ניתן למחילה".

ומבואר מדבריו, שהסכמה ציבורית על חטא – קל ככל שיהיה – חמורה היא עד למאוד, ומשכך מובנים דברי המאירי שאין להורות איסור קל בכדי להימנע מאיסור חמור. ולפי חילוק זה אין להוכיח מאומה מדברי הגמרא בסוטה, שכן שם לא מדובר על הוראה, אלא על מניעה מאיסור, ובזה אמרינן שמוטב לילך בהדרגה ולהצליח מאשר לנסות למנוע בבת אחת ולהיכשל. ואין הוכחה מהגמרא בעבודה זרה, שכן שם מדובר על הנהגת רבי לעצמו ולא על הוראה לאחרים; ואין ראיה מדברי ספר חסידים, כיון שלא מדובר בהוראה לרבים. וכלפי הגמרא בחגיגה יש לומר שלא מדובר שם על היתר לעשות איסור קל, אלא על העדפת עשיית עבירה בצנעה [ובאמת שיש להתפלל על הנצי"ב שדימה ענין זה לנידון השאלה של הוראת טבילה ביום].

וממילא נראה לומר שבזה נחלקו רש"י ותוס' אם אהרן נהג כהוגן שהורה היתר או לא. דעת התוס' שכיון שהוא עשה את המעשה ולא עם ישראל, אף שכוונתו היתה להציל את עם ישראל, נחשב הדבר כהוראה פרטית, שלשיטת התוס' בחגיגה מותר לעבור במקרה זה על איסור קל, בכדי להינצל מאיסור חמור; אבל רש"י סובר שכיון שהדבר נוגע לכל ישראל, נחשב הדבר כדבר הוראה לרבים, ואין לעשות כן [ודברי רבינו האר"י ז"ל, תואמים לשיטת התוס', ועל כן חשב רק בנוגע לעצמו].

בפרהסיא ולא כפר"ח דשילהי פ"ק דקדושין (דף מ, א ושם) דפירש דח"ו שהיה מתיר לעשות עבירה אלא קאמר ילבש שחורים וילך למקום אחר דלבישת שחורים ואכסנאות משברין לבו ולא יבא לידי עבירה ויוכל לעשות מעכשיו מה שלבו חפץ דודאי אין יצרו מתגבר עליו" [ומרש"י שם משמע כשיטת התוס']; ונמצא שנחלקו הראשונים אם רבי אילעאי התיר לאדם לעבור בחטא קל בכדי להימנע מאיסור חמור או שאין היתר כזה.

אמנם בנודע ביהודה (תניינא אהע"ז לז, מבן המחבר) מבואר שאין להתיר איסור קל בכדי להימנע מאיסור חמור, ודחה את ראיית החיד"א מדברי הרמ"א (אהע"ז יג, יא) שהקל באיסור מינקת בזונה, וביאר שאין טעם ההיתר משום שמוטב לעבור על איסור קל, אלא שבעיקר הדבר סמך הרמ"א על המתירין [ויעוין עוד באגרות משה (יו"ד א, נב)]. ויש לדון מה הכלל בזה.

ד. ונראה לומר שגדר החילוק הוא בין הוראה לאחרים לבין הנהגה לעצמו, כל הדין שיש בגמרא ובראשונים על העדפת איסור קל על פני איסור חמור נאמרו באדם כלפי עצמו, אבל כלפי הוראה לאחרים אין לחלק בזה, ועל זה נאמרו דברי המאירי שאין להתיר, ובביאור טעם הדבר נראה לומר על פי דברי העקידה הידועים (שער כ פרשת וירא) שכתב: "וכמה פעמים נתחבטתי על זה על אודות הנשים הקדשות שהיה איסורן רופף ביד שופטי ישראל אשר בדורנו ולא עוד אלא שכבר יאותו בקצת הקהילות ליתן להם חנינה ביניהם גם יש שמספיקין להם פרס מהקהל כי אמרו כיון שמצילות את הרווקים או הסכלים מחטא אסור אשת איש החמור או מסכנת הגויות מוטב שיעברו על לאו זה משיבואו לידי איסור סקילה או סכנת שריפה. ואני דנתי על זה פעמים רבות לפני גדוליהם והסברתי להם שהחטא הגדול אשר יעבור עליו איש איש מבית ישראל בסתר ושלא לדעת הרבים וברשות

בסנהדרין ה, ב תניא תלמיד אל יורה הלכה במקום רבו אלא אם כן רחוק ממנו שלש פרסאות כנגד מחנה ישראל, ופירש"י כנגד מחנה ישראל, דכל מאן דבעי מילתא אזיל לגבי דמשה דכתיב והיה כל מבקש ה' וגו', אע"ג שהמחנה שלש פרסאות ואתו לגבי משה רבותא דמשה שאני, מחנה ישראל ג' פרסאות וכו'.

ויל"ע, איך הותר לשרי עשרות שרי מאות ושרי אלפים להורות הלכה במקומו של משה רבינו, וכן הא דכתיב בפרשת בהעלותך" אספה לי שבעים איש וגו' ונשא אתך במשא העם", איך הותר להם להורות לישראל.

והנה לדעת הראשונים שהביא הש"ך יו"ד רמב"ק סק"ד דמהני נטילת רשות מרבו ואפי' תוך ג' פרסאות, אתי שפיר, אולם דעת תוס' סנהדרין שם והרבה ראשונים דתוך ג' פרסאות אסור להורות ולא מהני נטילת רשות אלא בתלמיד חבר, אבל ברבו מובהק לא מהני, וכן פסק הרמ"א שם סעיף ד', א"כ איך הורו הוראה לישראל במקומו של משה רבינו שהוא רב מובהק.

אמנם י"ל בזה, דהכא עדיף מנטילת רשות משום דמשה רבינו מינה אותם והעמידם לכך, ורצונו שהם יורו הוראה ולא יבאו אליו כל ישראל לשאול, ואף להראשונים דלא מהני נטילת רשות כה"ג שפיר דמי. דהנה בכתובות ס, ב מבואר דבמורה הלכה בפני רבו תרתי איתנהו ביה, חדא "דמחזי כאפקרותא" וברש"י חוצפה, ועוד "דלא מסתייעא מילתא" וברש"י שיורה כהלכה, ובתוס' שם (ד"ה כי) כי דנפק"מ דהיכא דהרב מוחל על כבודו דשרי מצד שאין בזה חוצפה, ואפ"ה אל יורה דלא מסתייע מילתא הואיל ורבו אצלו, וביאור הענין דלא מסתייע מילתא, יל"פ בב' אנפי, או דכיון דיש כאן מי שיורה מלבדו,

ומעתה נראה לומר שמחלוקת התנאים בפשרה הינה האם פשרה מוגדרת כהוראה של פסק, או שהיא כאילו נותנת לבעלי הדין לפסוק ביניהם, או להסכים ביניהם שכך יהיה הדין [וכעין חקירת האחרונים (קובץ שיעורים בבא בתרא אות ט ועוד) בכלל של כל דאלים גבר, האם זהו פסק או סילוק].

וכן משמע בלשון הגמרא שרבי יהושע בן קרחה שאמר שמצוה לבצוע מדקדק כן מלשון הפסוק (זכריה ח, טז): "אָמַת וּמִשְׁפַּט שְׁלוֹם שְׁפֹטוּ בְּשַׁעְרֵיכֶם", והלא במקום שיש משפט אין שלום ובמקום שיש שלום אין משפט, אלא איזהו משפט שיש בו שלום, הוי אומר זהו ביצוע; ומשמע שזהו סוג של פסק דין, וממילא ודאי שיהיה מצוה לעשות כן. אמנם שאר התנאים סברו שזהו סוג של הסתלקות מפסיקה, ועל כן נחלקו האם מותר לדיין להציע לבעלי הדין שיפסקו ביניהם, או שאסור לו [ואין להקשות, מאי שנא מכל דאלים גבר, לפי ששם באמת אין לדיין אפשרות לפסוק, ועל כן מותר לו להעביר אל בעלי הדינים את ההכרעה].

והשתא דאתינן להכי אפשר לומר שהגמרא דימתה את המעשה של אהרן הכהן לענין פשרה, ללמדנו שממחלוקת התנאים בפשרה ניתן ללמוד גם על הכרעות האדם כלפי עצמו, באופן שעומדות בפניו שתי אפשרויות קיצוניות, האם מוטב לבחור באפשרות ביניים, או לא. ובזה נחלקו רש"י ותוס' האם כוונת הגמרא לומר שאהרן נהג כשורה או שאהרן לא נהג כהוגן. ומיושבת הערת המהר"ם היאך שייך לנקוט לשון פשרה על המעשה של אהרן הכהן.

מהגאון בעל "גינת אגוז" שליט"א

(ד) הוראת הלכה במקומו של משה רבינו

ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה וגו' והיה כל

מבקש ה' וגו' (לג, ז)

בסוגיין דאפיי ביעתא בכותחא לא אורי בפניו דר"ה, [ועל כן כ' תוס' שהיו בריחוק ג' פרסאות].

וכי התו"ח, ונראה דלאו קושיא היא דדוקא מילתא דאיסור והיתר אסור להורות לפני רבו דמיחזי כאפקירותא, אבל לדון דיני ממונות שפיר דמי, דאפילו משה רבינו היו דנים דיני ממונות כדאשכחן שמינה שרי אלפים ושרי מאות.

ואכן לפי דבריו ליישב דברי רש"י נמצא א"כ מבואר בשי' תוס' סנהדרין שם דאסור גם דיני ממונות.

וכ"כ מהרי"ק שורש קסט (ד"ה אבל) דנחלקו בזה רש"י ותוס', דלרש"י דמורה בפני רבו דחייב מיתה דוקא לענין איסורא דומיא דנדב ואביהוא, ואליעזר לענין געולי גויים וכן כולוהו לענין איסור ביעתא בכוחתא דפירקין ומותר ללתות דריש פ"ק דסנהדרין (ה, ב) וכן בפי' אע"פ (ס, ב) גבי מהו לישא בט"ו לחדש, אבל לענין ממון הקל, דאפשר בחזרה וגם הוא מסור ביד בי"ד להפקירו אימא לך דלא החמירו כל כך אלא די בניטלת רשות מריש גלותא דהפקרו הפקר, והתוס' פליג.

ועיי' מש"כ המבי"ט ח"א סי' ר"פ דחוץ לגי' פרסאות שרי בדיני ממונות, משום דחוץ לגי' פרסאות, אינו אלא משום שמא לא ידקדק בלשונו כדא"י בסנהדרין ה, א, ובדיני ממונות שאם יטעה אפשר לתקן ע"י שישלם, יש להתיר.

וביאור החילוק בין דיני איסור והיתר לדיני ממונות המבואר בדבריהם מטעם דאפשר בחזרה שיתקן ע"י שישלם, או ששייך הפקר בי"ד, היינו דאין כ"כ בהוראה זו קביעה של דבר תורה, ואינו אפקרותא היינו חוצפה, כמו בקביעת והוראת איסור והיתר.

ועדיף מיניה, אזי הסייעתא דשמיא להורות היא רק למי שצריכים לבא אליו לדרוש ההלכה, ולא לתלמידו, או אפשר, דגם זה מצד כבוד רבו, דאף כשמוחל על כבודו, מ"מ אין ראוי להורות, ועל כן לא מסתייע מילתא להורות כהלכה.

ומעתה הרי אלו שנתמנו ע"י משה רבינו והעמיד להורות במקומו, ורצונו שיבאו לשאול דוקא אותם א"כ ליכא כלל איזה ריעותא, הן מצד שאין חוצפה דאפיי מחילה מהני, והן מצד דשפיר מסתייעא מילתא, שהרי הם צריכים להורות כאן, דאין רצונו של משה רבינו שיבאו אליו לדרוש כל דבר הלכה.

וראיתי שכ"כ בזה בראשון לציון להאווה"ח הק' הלכות כבוד רבו סי' רמב (ד"ה אסקינא דתלמיד גמור) בזה"ל, לא תקשה ממה שהעלינו שאפילו בנתינת רשות אסיר מפני רבו מובהק, והלא משה רבינו העמיד סנהדרין, נראה כי יש לחלק אם רבו נותן לו רשות להורות משום כבודו של תלמיד שביקש ממנו שיתן לו רשות א"נ מאליו לכבודו עלה אמר אביי דלא מיסתייעא מלתא, אבל אם כבד המשא על רבו והוא מבקש לעזר וסיוע לתלמיד לשאת עמו במלאכתו, כהא דמרע"ה ע"י נתינת רשות שפיר דמי, וכן אם היה הרב קרוב לאדם אחר יכול התלמיד לדונו יכול להתלמיד לדונו עכ"ל. והיינו דכל מקום שאין הרב יכול לדון, שפיר יכול התלמיד להורות ההלכה, ומסתייעא מילתא.

והנה מצינו לכמה אחרונים שדנו לחלק באיסור מורה הלכה בפני רבו בין דיני איסור והיתר לדיני ממונות, וכתבו לבאר בזה הך דמשה רבינו. בתו"ח סנהדרין כג, א (בתוד"ה כגון) כתב ליישב קושיית תוס' על רש"י בהא דמבואר דרב הונא ורב חסדא היו באותו מקום, והק' תוס' א"כ היה רב חסדא דן במקומו, הלא אמרי' בעירובין

ממנות בפני רבו, והעירוני לדברי הנצי"ב במרומי שדה חגיגה טז, ב שכתב בדעת רש"י שם כפי המתבאר בדבריו דשרי לדון במקום רבו דיני ממונות כשמצטרף לשנים להיות בי"ד של שלשה, היכא דיכול לדון דין ממוחה ביחידי, דכה"ג אינו העזה בפני רבו, והיינו משום דהדין יכול להתקיים בלעדיו. ולפי"ד י"ל דגם בסנהדרין דף כג דרש"י נקט דר"ח היה יושב בדין, בעירו של רב הונא, היינו רק כשמצטרף עם דיינים אחרים ואין ללמוד מכאן היתר לכל דיני ממונות ואפילו בדין ממוחה.

ועכ"פ לפי דברי הנצי"ב אין שייך ליישב בזה איך הורו שרי עשרות וכו' בפני משה רבינו, שהרי הורו ביחיד ולא דוקא בצירוף דיינים. [ולענין הסנהדרין שהעמיד משה, אע"פ שלא דנו ביחידי, אולם היכא שכולם הם תלמידי משה רבינו, יתכן דאין שייך סברת הנצי"ב שאין בזה העזה כשרק מצטרף לדין שיכול להקבע בלעדיו, דמ"מ כשכל הדיינים כולם הם תלמיד בפני רבו, כל עיקר קיום הבי"ד יש בו העזה אך לכאוי דברי הנצי"ב על בית דינו של רב חסדא היו שם גם האחרים תלמידי רב הונא, ואפ"ה כתב סברתו זו, דכלפי כל אחד אין העזה וחוצפה להורות באופן זה. ויל"ע].

ב

כי הרמב"ם פ"ה מהלכות תלמוד תורה ה"ב וה"ג, ואסור לאדם להורות מפני רבו לעולם, וכל המורה בפני רבו חייב מיתה, היה בינו ובין רבו שנים עשר מיל ושאל לו אדם דבר הלכה מותר להשיב וכו' בד"א בדבר שנקרה מקרה אבל לקבוע עצמו להוראה ולישב להורות לכל שואל אפילו הוא בסוף העולם ורבו בסוף העולם אסור לו להורות עד שימות רבו א"כ נטל רשות מרבו. עכ"ל.

והנה מדברי התו"ח דפירש דהא דהורו כל אלו בפני משה רבינו היינו דוקא משום שבדינו ממונות אין איסור כלל להורות, משמע דנקט דבהוראת איסור והיתר לא שרי להורות ואפי' אלו שנתמנו ע"י משה רבינו, וכפי שהביא שם ראיה לדבריו, מהא דאיתא בפרק יש נוחלין, דקתני התם ותעמודנה לפני משה ולפני אהרן ולפני הנשיאים וכל העדה, אפשר לומר כן, עמדו לפני משה ולא אמר להן, ועמדו לפני הנשיאים, אלא סרס המקרא דברי ר' יאשיה, אבא חנן אומר בבית המדרש היו יושבים ועמדו לפני כולן, ע"כ, והנה פלוגתא זו לא פליגי הכי בפרשת פסח שני שנאמרה תחילה בה נמי לפני משה ולפני אהרן וגו', אלא צ"ל דהתם אפילו רבי יאשיה מודה דשניהם היו יושבים בבית המדרש דלא יתכן שיורה אהרן דבר שהוא איסור והיתר לפני משה רבו, אבל דין נחלות דדיני ממונות הוא שפיר איכא למימר סרסהו ודרשהו. עכ"ד.

אמנם האדר"ת בספרו עה"ת בפרשתן העיר טובא על דברי התו"ח אלו, דבספרי איתא להדיא דנחלקו גם לענין פסח שני ודאיכא למ"ד שהורו בפני משה, ומ"מ הסכים שם לדברי התו"ח דכך מוכח משרי עשרות ושרי מאות וכו', [ועיי"ש סברתו דבדיני ממונות לא גרע רועי בקר, והיינו שאין חשיבות של פסק התלמיד כעומד במקום רבו, שאי"צ ת"ח דוקא לקביעת דיני ממונות].

אכן לפמשנ"ת וכפי שכ' בראשון לציון, דהיכא דנתמנה ע"י רבו שפיר שרי להורות, אי"צ לחלק בין דיני ממונות להוראת איסור והיתר, ואתי שפיר נמי דברי הספרי שהורו גם בהלכות פסח שני.

עוד יש להעיר בעיקר דברי האחרונים שפירשו פלוגתת רש"י ותוס' אם היה רב חסדא יושב בדין בעירו של רב הונא, דרש"י ס"ל דשרי בדיני

דאיירי בדיני ממונות, כמבואר שם בהלכות שקודם לזה ושאתר זה ובדיני ממונות חוץ לגי פרסאות מותר לדון להורות אבל בהוראת איסור והיתר אסור אפי' חוץ לגי פרסאות. וכפי שנקט המבי"ט דמותר לקבוע להורות חוץ לגי פרסאות בדיני ממונות, ובאתא יתכן דאי נימא דהוראה בדיני ממונות לא תמיר כמו הוראת איסור והיתר, א"כ יתכן דגם הם דאמרו שעונשו במיתה, לא נאמר בדיני ממונות גם באופנים האסורים.

ומתבאר א"כ מה שנה הרמב"ם הלכה זו בה' סנהדרין, לאשמעין דגם לענין דיני ממונות נאמר דין זה, וכמבואר בכס"מ בהלכה שקודם שביאר מה שנקט הרמב"ם גדול בחכמה דבאמת ברבו אסור, וכפי המשמעות.

והנה בפ"כ מסנהדרין ה"ט כ' וז"ל, ותלמיד אל יורה הלכה בפני רבו א"כ היה רחוק ממנו שלש פרסאות כנגד מחנה ישראל, עכ"ל, וצ"ב במה שכפל הרמב"ם הלכה זו גם בהלי סנהדרין. ובאמת יל"ע דבהלכות סנהדרין לא הביא הרמב"ם האיסור חוץ לגי פרסאות שאסור לקבוע עצמו להוראה בלא רשות רבו. וכן לא הזכיר חיוב מיתה. כמו בהלכות ת"ת.

ואכן הרדב"ז ה' סנהדרין כ' דהרמב"ם קיצר וסמך על משי"כ דהלי ת"ת, ודוקא דרך מקרה מותר להורות אבל לקבוע עצמו להוראה אסור אפי' בסוף העולם.

ונראה די"ל עפ"י"ד האחרונים דחלוק דין ממונות מהוראת איסור והיתר דבהלכות סנהדרין

"נחשבה" – הגאון מורנו רבי יחיאל הלוי נוביק שליט"א מלך זקן וכסיל

וַיִּשְׁכַּחמוּ מִפְּתוּחַת הַיַּעַל עֵלֶת וַיִּגְשׁוּ שְׁלֹמִים וַיִּשָּׁב הָעַם לְאַבְל וַיִּשְׁתּוּ וַיִּקְבּוּ לְצַדִּיק. פּעֻמִּים וְאָדָם מִתְעוֹרֵר וְלִבּוֹ נוֹשָׂא וְנוֹדְבוֹ לִדְקִים מִשְׁכָּן, וּפְעֻמִּים אַחֲרוֹת מִתְעוֹרֵר אֹלֵי אֶפְיָלוֹ צִיבּוֹר שָׁלֵם וּמִתְלַהֵב לַעֲשׂוֹת עֵגֶל, כְּמוֹכֵן הַרְאָשׁוֹן הוּא מִצּוּהָ שִׁדְבֵק בַּהּ הָאָדָם בְּכָל יְמֵלָתוֹ, וְאִילוֹ הָאֲחֵרוֹן הוּא עֵבִירָה נוֹרָאָה, שִׁיתְרַדֵּק מִמִּנְהָ הָאָדָם וַיִּבְרַח מִמִּנְהָ כְּמִפְּנֵי הָאֵשׁ. אֲמַנְם נִשְׁאֵלֶת הַשְּׂאֵלָה, כִּיצַד מִזְהִים אֶת הַהִתְלַהֲבוֹת, הַטּוֹבָה הִיא אִם רַעָה, וְזוֹ כְּמוֹכֵן, אַחַת הַשְּׂאֵלוֹת הַקְּשׁוֹת בְּיִתְרָה בְּעוֹלָמֵנוּ.

אולם כאשר מתבנתים בפרשת הקמת המשכן, ולעומת זאת בפרשת עשיית העגל, רואים מתי הקדושה שולטת ומתי המומאה, כי התוצאות של כל מעשה וכל התלהבות, תהיה אשר תהיה, מותרות לבא, כי היצר הרע במהותו הוא מלך זקן וכסיל, ואין לו את השכל להסתיר עצמו כל כך (וגם כך אנשים מתפתים בהמוניהם), אולם האדם המושכל על דבר אמת יכול בהחלט לזהות מתי היצר הרע הוא הפועל ומתי היצר הטוב.

והיסוד שמועתי פעם לפני שנים רבות ממוך רשכבה"ג הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל, וכך היו דבריו, שכאשר האדם עוסק במצוה אמיתית, הרי כל הסובב אותה מלפניה, וכן כל התוצאות שלאחריה, יש בהם קדושה, ולחופך כאשר הוא עוסק ח"ו בעבירה, התוצאות והסובב הם ענינים של עבירה.

ובאמת כן מציעו במעשה העגל, דכתיב, וַיִּקְבּוּ לְצַדִּיק, וקשה להבין, מה היה הדבר שגורם לצדק, הלא כל העגל הרי נעשה מתוך ההכרה, כי זה משה האיש לא ידענו מה היה לו, ומלאכים נדמו להם כמולכים מטתו של משה רבינו בשמים, ולשמחה מה זו עושה?

אך זהו טבעו של היצר, התחפשת שלו אינה מחזיקה זמן רב, מתחילה עצובים וחרדים על, פי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו, אולם ברגע שעשו את העגל, מיד, מחולות וצדוק, משל שכחו ממושה רבינו אב הנביאים... וכי ידע לאן אפשר היה להגיע אלמלא משה רבינו ירד מהר סיני, כאשר אמר לו הקב"ה לך רד כי שחת עמך, סרו מהר מן הדרך אשר צויתים, ומשה רבינו הציל גם כאן את עם ישראל מהתדרדרות נוספת, כי טבעה של עבודה זרה שרגליה יורדות מות. ושוב וידל משה את פני ה' אלוקיו וגו', וינחם ה' על הרעה וזה היה הצלת כלל ישראל לדורות. ויש לנו ללמוד מכאן לזהות בכל מעשה ומעשה ובכל החלטה שלנו או של זולתנו, לדעת האם ראוי ללכת בה או לפרוש ממנה, שישכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה, ולהתפלל תפלתו של דוד מנסתרות נקני. כי הרבה פעמים היצר מסתתר, ומכל מקום טוב מאוחר מלא כלום, כי לפחות הפכים את ההמשך וזוכים לונקני מפשע רב בס"ד.

"מתוך ההפיכה"

פרק ק' " נוק אאוט- מכת המחץ"

סקירה קצרה:

מומי בר (הזקיף ממחנה יונה) חש רגשות אשמה בסיבוך של חיים שלום מולי, אם לא היה לוחץ אותו לקיר לברוח מהמחנה לא היה מוכרח כעריק ולא היה מסתבך עם הצבא, הוא מנסה עתה לכפר על משוגתו ובא במיוחד לשכנע את חיים שלום לתת לו את היכולת לכפר על חטאו.

הוא לא יודע כי הוא משמש ככובת משחק במהלך גדול שמנהלים החוקרים כנגד חיים שלום, מומי מצליח לשכנע את חיים שלום הספקן לעשות אותו שליח לאפרים זלמן כדי להכניסו לעובי הקורה. הוא נפגש בביתו של אפרים זלמן בעוד בלש מטעם החוקרים עוקב אחריו ומגלה אותו נפגש עם אפרים זלמן.

אפרים זלמן שומע על מאסרו של חיים שלום במגרש החסים, הוא מתייעץ עם אביו שמורה לו לבקר את חיים שלום, אפרים זלמן מגיש בקשה להיפגש עם חיים שלום, החוקרים מקוים שהפגישה הזו תניב הודאה, כי מחברו האהוב הוא לא יפחד לספר על מצבו, אבל הם טועים, שני הצדדים זהירים מאד, חיים שלום מבין שאסור לדבר בשום פנים ואופן כי אוזניים לכותל.

גם אפרים זלמן מוזהר על ידי אביו לא לדבר רק על מחלתו ובעיקר להתמקד בלימוד, השיחה אכן בחבה תורנית, אפרים זלמן מגלה לשמחתו כי חיים שלום חברו שקוע בעומק מסכת בבא בתרא כבעבר, נראה שהוא מתחרט על עברו וחצה לשוב בתשובה שלימה. הוא מציין לעצמו שברגע שיהיה שייך הוא יעשה את כל מה שבאפשרותו להשיב את השידוך עם אחותו צארטיל.

כשיוצא אפרים זלמן מהמפגש, הוא נחקר על ידי החוקרים שמנסים למצוא איזה סדק בו יוכלו להיכנס אבל הם מגלים כי אפרים זלמן חכם לא פחות מהם, הוא מצליח לטשטש אותך לחלוטין, הם מנסים להלך עליו אימים, אבל אין להם במה להיתפס. כרגע המצב שעדיין החומה הבצורה לא נסדקה.

^^

קובי ומימי ישובו במשרד משחקים שחמט במרץ, לא שהם אלופי שחמט זה עיסוקם בחיים, המשחק נועד לברוח מהמציאות העגומה, הם נראו מותשים לחלוטין מהמערכה הבלתי נגמרת, הם כבר ניסו את כל התרגילים שמוח יצירתי יכול להמציא על חיים שלום העקשן, אבל בכל פעם שנדמה שהם מצליחים להתניש אותו, לפתע מתעוררים אצלו כוחות נעלמים שמזינים אותו מחדש.

"מאיפה הוא שואב את הכוחות הללו רוטן קובי תוך משחק, מה הוא חושב שאנחנו לא יודעים שהוא משחק את המשחק, אבל הוא תמיד מציג את הפחזה של החרש אילם, הוא לא מבין מה אנחנו רוצים ממנו, הוא חוזר על אותה מנטרה "איך בעהן א'מישורעמידגער בוחר- אני בחור ממאה שערים, כך תעשה עם אדם כזה משהו".

אולי הוא באמת סתם תושב מאה שערים שטפלו עליו אשמה, האם בגלל איזו הלשנה שמישהו אלמוני העביר, אין לנו כל מושג מיהו ועד כמה בר סמכא הוא".

"מימי תמיד אתה צריך להיות אנטייזה שלי?! הבה נעזוב את הויכוח עדיף שנחשק בשחמט לכל הפחות שם אתה לא מרגז אותי".

אבל ווכחנים אובססיביים לא מסוגלים לוותר אחד לשני, אחרי כמה דקות משחק חזרו לנקודה המרגיזה ששמה חיים שלום.

"נראה כך שנצליח אי פעם לשבור את הבחורון שלנו?" שואל קובי את עמיתו המרגז, אם הייתי יכול הייתי מוכן לצום יומיים, העיקר שנגמור פעם אחת ולתמיד את הכספית המתעתעת.

"אין כך מושג את מה שאני מתכוון לומר כך, לבי מלא רחמים לא עלינו, אלא על היצור האומלל, אפילו נניח שערך מהצבא יש גבול לאכזריות, הוא כיום שבר כלי' מה יצא לצבא מק שייגמרו בחור שאין לו כל סיכוי בשום מקום? אם היו שואלים אותי הייתי אומר לשחרר אותו עכשיו, לתת לו סיכוי לחזור הביתה ולסיים את חייו במאה שערים".

"אני לא מאמין למה שאוזני שומעות, משלמים מכיס משלם המיסים לאדם שחותר תחת אושיות מדינה?! אם נלך בדרך התבוסתנית שלך יהיה ניצחון מהדהד לכל העריקים, הם יראו שצריך להתעקש ולהצליח, אסור שבצבא הצעיר שלנו יהיו לכאלו דעות תבוסתניות מקום! אם הייתי יכול, הייתי דואג להוציא חוקרים כמוך מהשירות, לא יאחר מהרגע".

"אם הייתי יכול, הייתי מוציא חוקרים אכזרים מהשירות, זה מוציא שם רע על צבאנו המפואר שיושבים בו סדיסטיים חסרי לב שכל מגמתם להרוס חיים צעירים" זעף כנגדו מיכ.

"עוד מעט תתחולל כעת מלחמת תרנגולים, אין לי בעיה עם זה אבל כעת זה קטנוני למדי" נשמעה קריאה מירכתי החדר. מרוב שהיו עסוקים במריבה לא הרגישו שעוד משהו נמצא בחדר, תופס אותם ברגעים הקטנים שלהם.

היה זה יניב החוקר השלישי שהגיע לחדר מוצא את עמיתו מתקוטטים למוות, הוא לא גרס את שניהם בשל הקוטביות שלהם, אבל מה לעשות שניהם נחשבים לחוקרים טובים, אלא שכל אחד מהם הושפע מהתפקיד שקיבל, מיכ שבטבעו היה אדם טוב הושפע מתפקידו כחוקר הטוב, עד שהרגיש לא אחת את הרוע שבחקירות הקשוחות, ואילו קובי שבשורשו היה אדם לא קל, התדרדר יותר ויותר בתחומי הרוע.

יניב היה על תקן המאזן, למנוע לשני הצדדים לגלוש מעבר לתחום, הוא הצליח בזה מאד. הוא ידע תמיד את קו האמצע וקן איזן בין הניצים.

"יקירי נרגעתם? יש לי משהו חדש שישלך הרבה אור על החקירה שאנו מנהלים, ברשותי נמצאת תגלית חשובה מאד, אני חושב שאנחנו בדרך לפריצה" צהל יניב בספרו את הישגיו בפני חבריו.

קיבלתי מאל"מ מ. מפקד מחנה יונה בו שירת מולי החמוד, תמונה מעולה שלו כשהוא מצטלם עם האלוף חיים לסקוב ועוד שני מפקדים בכירים נוספים, התמונה ממש מיוחדת בחדותה, היא זהה למראהו של חיים שלום, למרות שלנו אין ספק שמולי שירת במחנה הוא מתכחש למציאות, עד שהוא כבר מצוי בתהליך הכחשה אובססיבי, אבל כשיראה את התמונה יתקשה להתכחש לה, היא תנחת עליו כ"נוק אוט" (מכת מחץ) אנחנו נניח את התמונה שלו לפניו בפתאומיות ונראה איך הוא מגיב על ק".

"תראה את התמונה, אני חייב לראותה, הגיב ראשון קובי, הוא רצה לראות את מיכ מתפלץ מהממצא.

"אין בעיה, אבל תזהרו איתה, אין לי תמונה נוספת, אם תקמטו אותה הלכה התמונה והפסדנו "אס" מנצח" ענה יניב תוך שהוא שולף את התמונה בזהירות מתיקו, הוא נזהר בה כאילו היה זה שטר רב ערך.

שני החוקרים היו המומים מהתגלית, אכן אין ספק שהתמונה תשבור את קליפת האדישות שהצליח חיים שלום ליצור.

הפעם גם מיכ שינה עמדה, הוא לא יכול היה להתעלם מהתמונה היא גלמה את הפתגם "תמונה אחת שווה אלף מילים" היא שינתה את כל התדמית של חיים שלום האומלל, למרות שעדיין אין שום הוכחה שגרסתו של חיים שלום אינה נכונה, אכן הוא שירת בצבא אבל עקב המחלה הקשה שעבר איבד חלק גדול מזיכרונו ומה תשנה התמונה? אבל באופן פסיכולוגי היא שינתה את כל התדמית, מחשבה חדשה התגנבה בתוכו, אולי החברמן שלנו הוא שחקן גדול שיכול לתעתע בכולם.

עתה צריכים לראות איך הבחור יגיב לתמונה.

"אין מה לומר אתה מוצלח, הגיב קובי בלא מעט קינאה, הבה נראה את הכוח של אותו מולי-חיים שלום, האם מול תמונה שלו בצבא הוא יגיב באדישות, או שהוא יחסר פעימה. עלינו לעמוד היטב על המשמר, אסור לנו לפספס אף תגובה, נקוה שהפעם הוא ישבר".

למחרת כשהגיע חיים שלום לחקירה, שוחחו איתו שיחה רגילה, לא היה ניכר על החוקרים שהם מכינים לו הפתעה. באמצע החקירה הונחה מול חיים שלום באגביות תמונה שלו, כבחור חייכני יפה תואר מעוטר בדרגות סגן, מהלך יחד עם הרמטכ"ל כשידו מונחת על כתפו, הוא נראה בתמונה שחצן ובוטח בעצמו מאד, אי אפשר היה להחליפו עם אחר בשל חדות התמונה, היא צולמה באיכות טובה.

גם אם הייתה בצבעי שחור לבן, אי אפשר היה לטעות בזהות, זה היה חיים שלום, אלא שהפעם הוא עם כל המדים של צה"ל, לראשו כומתה צבאית, על כתפיו דרגות סגן, על חזהו היו מספר עיטורים, לפי יחס החיבה של ראש המטה אליו, ניכר היה שהבחור הוא קצין מצטיין.

חיים שלום הפעם לא היה מוכן להפתעה הזו שנחתה לה בפתאומיות רבה, פניו חוורו כסיד וידיו החלו לרעוד כחולה קדחת, הפעם קשה היה לו להתמודד מול התמונה החדה, קשה היה לטעון שמדובר בכפיל, הם הצליחו הפעם לטשטש אותו.

אבל עדיין לא ניתן היה לשונאיו לחגוג את הנפילה, מהירות התאוששותו הפתיעה אותם, הם לא נתקלו בכזו תופעה, עוף החול קטן עליו, לא עברו עשרים שניות והוא התעשת כאילו לא אירע מאומה, הוא לא גמגם ואפילו לא מצמץ בעיניו, הוא לא הגיב להם במאומה על כל הסיפור, פיו נחשק כאילו עשת פלדה יצוקה לו, הוא לא הגיב לאף שאלה שנשאל אחר ק, כאילו הוא חירש מוחלט.

אבל את הנזק שנעשה ברגעי ההפתעה, לא יכול היה לטשטש, לחוקרים היה ברור כי הסכר הקשיח שהקים חיים שלום נסדק, הוא כבר אינו בטוח בעצמו, יש לו איזשהו פחד מהם, התגובה שלו היא פאניקה חזקה שמתבטאת באופן שנקט, יש לכל אדם

סוג מגננה שמתאימה למנגנון השרידה שלו, הם החליטו להתבונן בו כמשוכנעים שניצחוהו הם הביטו היטב עליו עם חיוך רחב על הפנים, היה להם קלף מנצח.

הם החליטו לתת לו להתבשל בתוך עצמו, גם אם כעת הוא ינסה להתכחש הוא לא יוכל להתמיד בעמדתו.

מספר ימים קודם לכן.

שיחת טלפון אנונימית התקבלה בחדרו של יניב.

"אני לא יכול להזדהות בפנק, אבל השיחה שלי מאוד חשובה עבורך, אני יודע שיש לכם בעיה רצינית עם הסיפור של מולי פלד, הוא מעמיד פנים בפניכם כאילו קיבל "בלאק אאוט" בלתי הפך שגרם לו למחיקת כל תאי הזיכרון מתקופת העשור האחרון, אתם מתמודדים בקשיים גדולים מאד אך להפריך את העמדה שלו.

ובכן, יש בידי תמונה מזהה שתהפוך את הקערה על פיה, אני לא יכול למסור לך זאת ישירות כדי שלא תעמוד על זהותי, אבל אוכל לכוון אותך אל מפקד המחנה שלו אל"מ מ. שקיבל עותק של התמונה בדרך נסתרת לפני מספר ימים, תיפגש עמו תציג את עצמך כחוקר הפרשיה, הוא ישמח מאד לשתף פעולה, גם בלי לרמוז לו על התמונה, הוא ימסור לך את העותק, אל תמסור לאיש כי קיבלת שיחה אנונימית זו שהפנתה אותך אליו, חלק מגורם ההפתעה תלוי בך שאיש לא ידע אך הגיעה התמונה אליך.

לנו חשוב לקעקע את הסיפור שלו לחלוטין, כדי שירצה את עונשו בהתאם. במקביל אם תצליח במבצע אדאג מאחורי הקלעים לצ'פר אותך בעתיד".

השיחה נותקה בפתאומיות מותירה את יניב קדמוני עם פה פעור, לא היה לו ספק כי גורם בכיר ביותר בוחש בסיפור, יש מישהו שמעוניין בכל מחיר להפליל את מולי פלד ולכן בחר בו כיד המבצעת את השליחות, לא היה לו שמץ מושג מי עומד מאחורי זה, אבל אין ספק שמדובר בגורם מהשורה העליונה.

כבר למחרת ביקר ב"מחנה יונה" כדי להשיג את התמונה המיוחלת. הוא ניפגש עם מפקד המחנה אל"מ מ. שחש את עצמו בעננים, אחד מהחוקרים של מולי פלד הגיע במיוחד להיפגש עמו, איזה כבוד גדול מנחילים לו, הוא מיהר לספר לו את כל מה שרק יכול היה למסור על הקצין הסורר שחש את עצמו כעומד מעל לכל סמכות.

יניב סיפר לו על הקושי העצום שעומד בפניהם, כאשר מולי עומד כחומה בצורה על גרסתו שאיבד את כל תאי הזיכרון ואינו זוכר כלל שהיה אי פעם חייל בצבא הישראלי. אולי יש לך איזו עצה אך שוברים אותו? שאל כולו מלא חנופה.

"איזו שאלה? התפרצת לדלת פתוחה לרווחה" כמעט שאג מפקד המחנה כולו רוטט מרוב עונג, איזו עדנה באה לעת זקנותו, הוא יהיה ציר מרכזי בחשיפת השקן הגדול.

אם היה בא אליו לפני שבוע לא יכול היה לעזור הרבה, אבל ממש משמים הגיעה אליו תמונה בדרך מסתורית, אין לו מושג מי הניחה מעל שולחנו, לא היה עליה סימן מזהה. בשעתו תמה, אך הגיעה התמונה אליו? אבל עתה שמח בה "כמוצא שלל רב" היא הגיעה בדיוק ברגע הנכון, כדי שיוכלו לעשות בה את השימוש הנכון.

"אני מבקש בכל לשון של בקשה, לציין שהתמונה הגיעה ממני, אל תשכחו את חלקי בחשיפה" ביקש על נפשו.

יניב גיחך לעצמו על סכלותו הרבה של המפקד, שלא הבין ששימש כ"תחנת מעבר" גרידא. אבל אם אפשר לשמח אדם אומלל מה טוב.

הוא מיהר לצאת מהמחנה כדי שלא יבחינו בביקורו, אבל הוא לא ידע שמומי בר שהיה ניצב כזקיף קבוע בשער המחנה הבחין בו היטב תיכף שהגיע למחנה, למומי היה זיכרון מיוחד לפרצופים אפילו סטנדרטיים ביותר, הוא היה מזהה אותו גם אם היה מתחפש, סקרנותו ניצתה בו היטב, הוא החליט לבקש מחברו שימלא את מקומו לכמה דקות, כך יכול היה לעקוב אחרי יניב בשקט בלי שהלה הבחין, הוא ראה אותו פונה ללשכתו של אל"מ מ. פגישה שארכה יותר מעשר דקות.

כנראה שהפעילות שלהם עולה מדרגה, חשב לעצמו, הוא ידע היטב את מערכת היחסים העכורה שהייתה בין מפקד המחנה לחיים שלום, כנראה הם מגייסים אותו למערכה, כדי לשבור את חיים שלום האומלל. צריך אם כך לעמוד על המשמר ולהזהיר את חיים שלום שידע שהחברים לא שוקטים לרגע. מה יוכל לנקוט כנגד לא ידע, גם אפרים זלמן נראה משענת קנה קצוץ, אבל אין לזלזל בהכנה, היא יכולה לסייע במשהו, לכן חשוב להזהירו כדי שיקל עליו להתכונן בהתאם.

הוא נזכר שיש לו שמחה משפחתית, אחיו הצעיר מנחם מוניש מתחנת בעוד מספר ימים, הוא יגיש בקשה להשתחרר ליום יומיים, כדי שיוכל להשתתף בשמחה.

לשמחתו הרבה אושרה לו בקשתו להשתתף בשמחה, כיון שהיה חייל מצטיין מאד, לא הערימו עליו קשיים, הוא קיבל שחרור ליומיים תמימים.

אך שהגיע לירושלים דאג להגיש בקשה לבקר את חברו מולי פלד, הוא לא שיער איזו מהומה יפגוש כשיגיע למקום.

מאבק ביאוש המחלחל.

חיים שלום שב לחדרו שבור ורצוף לחלוטין, המכה החזקה שקיבל הייתה אנושה למדי, כי התמונה צולמה על ידי אחד מחברי המטכ"ל, בעת שהרמטכ"ל רא"ל יגאל ידן ערך סיור בנגב, הוא היה בפמליה של הרמטכ"ל ששוחח עמו בחיבה גלויה, אחד מהאלופים שהיה מצויד במצלמה [משוכללת יחסית לאותם ימים] הוריד תמונה באיכות טובה מאד, עתה שהתמונה הגיעה אל הצוות, נפל חשד בלבו של חיים שלום, כי גם הרמטכ"ל מעורה במערכה להענישו, זו הייתה מכה קשה וכואבת, הוא חש את עצמו נבגד.

אם הייתה לו עוד שארית אמון במטה העליון, כי הם אנשים מורמים מעל, עתה נוכח כי אין הם שונים מכל אדם, הם אולי יותר מתוחכמים, אבל קטני אנוש ככולם, הוא חש צביטה בלב, קם הם נוהגים באדם שהשתטח על הרצפה, לעשות את כל המטלות הקשות ביותר?

האם הם לא אשמים בכל המצב, כשנתנו לכל חדלי אנוש להתעלל בו במחנה, כשנרדף על צווארו חזק לעזרה, איפה היה האלוף חיים לסקוב באותם ימים? אם היה מזדרז לעמוד לציזו לא היה עושה את הצעד הנואש, לברוח מהצבא כנגב בלילה, עתה הם קוצרים את פרי הבגידה, הם מחפשים בכל דרך להפליל אותו ולהושיבו בכלא כעריק שפל.

למרות הכאב העז, ניסה להשתלט על היאוש שחלחל בלבו, כי סגר עליו המדבר, כל עוד לא הודה שהוא עריק מהצבא, יש לו סיכוי, אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל יתיימש מן הרחמים, אם יתחזק בתורה ויראת שמים, אולי יעוררו עליו מליצי היושר שבשמים ויפתחו לפניו שערי רחמים, מה שנותר לו לעשות, לשתוק שתיקה ארוכה, מעתה לא יענה דבר על שום שאלה כדי שלא יגררו ממנו הודאה כל שהיא.

הוא ידע את הכלל שזכות השתיקה שמורה לנאשם, כל עוד לא הודה גם אם הקערה התהפכה, עדיין לא הודה בשום פרט, בלא הודאה, הוא עוד לא חייל, התמונה אינה עדות מפלילה, הוא יוכל לטעון להגנתו [בעת שיצטרך לענות במשפט] כי ניסו להפיל אותו ברשת בעזרת זיוף מתוחכם, יש להם הרבה דרכים לעשות תמונות פוטו עם הרכבה, אמנם אומנות הפוטו מונטז' לא הייתה כל כך ידועה באותם ימים, אבל הרעיון כבר היה קיים אצל המבינים.

לחיים שלום שלמד הרבה טכניקה שקשורה הייתה לצבא היה ידע בכך, כרגע עדיף לו לשתוק כדי שלא יסחבו אותו בלשון, כשירגע לחלוטין יתגונן, אם ינסו לסחוט ממנו הודאה יטען שזיפו תמונה, בטכניקות משוכללות עשו אותה דומה לחזותו, הם עלולים לכל מעשה, חזקה על חוקרי המשטרה הצבאית שאסרו אותו בכוח, שיעשו את כל המאמצים להשליך אותו לכלא לשנים רבות, הם לא יבחנו בכל האמצעים, גם אם לא יהיו כשרים בתכלית.

מצמידים לקיר.

"אנחנו מבינים שאתה בוחר בדרך השתיקה, אוקיי אין לנו בעיה בכך, אבל נאמר לך שאנחנו כבר בדרך להצלחה, לא תוכל לעמוד בלחץ שנפעיל עליך, בסוף תהיה מוכרח להודות, יש לך שתי אופציות, אחת להודות ולעשות איתנו עסקת טיעון, אם תעשה איתנו עסקה כזו, תוכל לצאת תוך שלוש שנים מהכלא, עדיין תהיה במיטב כוחותך.

יש לך דרך נוספת, לנהל איתנו מאבק, עד להתשה הסופית, אבל במקרה כזה תקבל את העונש המירבי שניתן להטיל על עריקה, עלך לדעת שיש לבית המשפט את היכולת להטיל את העונש המירבי עשר שנים.

נוכל להביא לך דוגמאות רבות של חכמים בלילה שלא היו פרקטיים ופרגמטיים הם ניהלו מלחמת "דון קישוט בטחנות הרוח" (תיאור ספרותי לאדם שמנהל מלחמות מדומיינות תלושות מהמציאות) מה הרוויחו מהמלחמה? כלום! הם רק הרעו לעצמם בכפל כפליים.

תחשוב בהיגיון, מה הן שלוש שנים מול עשר שנים, האם זה שווה לך? ניסה יניב שהיה מוגדר חוקר ניטראלי, הוא לא קיבע את עצמו לא כטוב ולא כרע, לא אחת נטה לטובת חיים שלום כשהדבר נדרש, עתה מיקד את מבטו בחיים שלום שהיה נראה חבוט לחלוטין" יניב וקובי עבדו עם קורנס כבד כדי לרסק את בטחונו האישי של חיים שלום.

"האם זה לא ניסיון סחיטה, אתה רוצים להכריח אותי להודות, קם תצאו עם הישג ביד, אבל זו לא הודאה אמיתית, אף אדם שפוי אם ידע את מצבו לא יוכל להימנע מלהודות אפילו שאינו רצה בכך, כי מה לא יעשה אדם כדי לזכות באיזו הקלה. אתם צריכים להביא אותי להודות במה שאני מסכים ומשוכנע שאתם צודקים" ניסה חיים שלום לקרר את התלהבותם להוציא ממנו הודאה בכל מחיר.

"מולי היקר תחשוב בהיגיון ואל תנסה לזלזל ביכולות שלנו. תישן על זה לילה ואפילו יותר". סגר יניב את הנושא.

הידיעות בהתקדמות חקירתנו של חיים שלום זרמו אל האלוף חיים לסקוב, היה לו את ניב, הוא היה האיש שלו והוא דיווח לו על כל הישג, הוא סיפר לו על התמונה שצולמה עם הרמטכ"ל והגיעה אליו על ידי אל"מ מ. מפקד המחנה, תמונה זו שינתה את המצב בצורה דרמטית, מולי פלד כבר לא נחרץ במלחמתו כבעבר, הוא חש שהמצב משחק לרעתו, צריכים עוד לחץ פה ושם כדי להביאו לידי עסקת טיעון.

"ניב אתה תמים לא מעט, אם אתה משער שתוכל להוציא ממולי עסקת טיעון בקלות, כנראה שאתה עוד לא מכיר את הסחורה שלנו, הוא עקשן ולוחמני, הוא גם די ערמומי קד שלעולם לא תדע אם השגת עמו עסקה או שהוא מנסה לעבוד עליך, אני חושב שלא זו הדרך והשיטה אך לפעול איתו, יש לי תוכנית שונה בתכלית ואני רוצה שתשתף פעולה איתי בעניין.

"מה שהמפקד אומר לי לעשות אעשה, אבל אני מבקש ומתנה שלא יסבכו אותי בעניין אני פועל רק בדרכים קונבנציונאליות, אני לא מוכן לסכן, אפילו כפתור אחד מכפתורי שרדתי.

האלוף חיים לסקוב אמר לו בלחש: אני לא יכול כרגע לדבר, יש לי שיחה חשובה מאוד, אבל ארצה לראותך במשרד שלי מוחרתיים בצהרים נא לשמור את הדברים בלבך.

+++++

ח"ב מההכתבה על מן הגאב"ד הגאון האדיר רבי פנחס שרייבר זצוק"ל

בקדש פינמה

פעם כאשר הכולל נקלע לקשיים פנינו לרבינו בשאלה, מכיוון ויש נדיב ועסקן חשוב, שיש למן הגרא"ל שטיינמן הפשעה גדולה עליו, האם יתאפשר שרבינו יצטרף עמו לפנות למן הגרא"ל. רבינו הסכים, ואנו סיכמנו עמו מועד וזמן. כמובן עם תאום מראש בביתו של הגרא"ל לבואנבחנו נו.

לצערנו איחרנו במס' רגעים והגענו לכיוון ביתו וראינוהו שכבר צועד בדרך לביתו של מן הגרא"ל בזמן המדויק משל היה כאילו כולל האברכים הנ"ל הדבר היחיד אצלו. ונכנסנו לביתו מן הגרא"ל שקיבלו במאור פנים מיוחד ומיד הסכים מן לסייע בעניין ע"פ בקשת רבינו.

וצדקתו עומדת לעד

רבינו היה מקדיש זמן רב מזמנו היקר לשאת ולתת בענייני צדקה וסיוע לנזקקים, כמה לחלק ולמי עדיף לסייע בעדיפות ראשונה, איזה מקרה חמור ומסוכן על פני חברו, דברים שפעמים היו בהם ענייני פיקול"נ והכרע ולקח אחריות ונשא במשא העם מתוך דעת תורה ואחריות גדולה.

שיהיו דברי תורה מוחזדים שלא תגמגם ותאמר לו.

בוויכוח הלכתי אשר הוכחתי מגמ' מיבמות כצד מסוים ומיד ענה לי עי"ש בתוס' שהעמידו אוקימתא אחרת בדף כ"ה ונדהמתי אך הכל מונח לפניו ואמר לי ברוסית (אתה ני צי' וו) זה כלום ואין חשש.

באחת ההזדמנויות הרצתי לפניו דברי הקצוה"ח סימן ש"ז גבי "אומן קונה בשבח כל" אם הוא גוי האם טעון טבילה ודלגתי בקצות ומיד תיקן ואמר לי לא כתוב כן, אלא קד וקד, והייתי משתומם כשעה חדא, הן לא מזמן ראיתי הקצות והיאך שהוא על אתר תיקן זאת.

בענין אחר על דיוקים במ"ב תמיד היה תופס מיד את מרכז הבעיה והיה עונה ותמיד בע"פ, מקור הדברים הינם במאירי וביאור דבריו קד יעו"ש והביאו המ"ב בש"ח אי שייך בישול הסוכר בתה חם. וע"פ רוב כאשר הזכרנו פרטי המ"ב או בדברי השו"ע בכל מקום, היה באופן טבעי מזכיר מהו מקור הדין, גמ' בדף פלוני או אם זה רשב"א או ראב"ד, רא"ש או טור וכ'.

זכורני כאשר נבחנו בצוותא אצלו בהל' טהרה החל מסימן קפ"ג היאך היה מולך ומביא כל סעי' בשו"ע עם המקורות מגמ' וראשונים ובמיוחד על כל דברי רעק"א לאורכו ולרוחבו של השו"ע. ובח"מ על הקצות והנתיבות עד דברי הגהות האמרי ברוך ששלט בו ללא מצרים והיה מאד משבח את החיבור הזה ואמר חבל שלא מעיינים ולומדים בו על הסדר בלא דילוג. באחד הפעמים בעניין עדי חתימה כרתי (גיטין ד) בדברי הגר"ח ענה ואמר יעיין מר בקה"י [ס"ד] ארבעה ביאורים בעניין זה.

כי אתה עמדי

בכמה הזדמנויות שוחח עמי רבינו על אשר היה בילדותו, לאחר שברח לרוסיה ולסיביר, חלק ממסעותיו בימי הזעם היה תקופה בה שהה בבוכרה והיה משבח מאד את הכנסת האורחים היוצאת מן הכלל של יהודי בוכרה אשר ארחו מאות פליטים במשך שנים. שלנו אכלו ושהו עמם בביתם מספר שנים ללא תמורה. וכן שיבח את יושרם ואמינותם וטוב לבם.

וכשבאנו אליו עם בני קהילתנו היה מחזקם ומעודדם ולפעמים דבר עמם משפטים קצרים ברוסית דבר שהיה מאד משמח את העולים החדשים.

היה פעם שבמהלך בניית המוסדות הקבלן שלא היה בן ברית קיבל סכום כסף גדול עבור הבניה מראש וברח, שאלתי את פיו אם להגיש תביעה לערכאות כי לבי"ד לא יבוא, רבינו הסכים ואמר לי לפעול שהדיון יהיה בחודש אדר וכך עשינו. והנה זה פלא שבדיון אחד נסגר העניין לטובת המוסדות ובמהלך הדיון גילה השופט בקיאות במצב הבניה, אך השאיר הקבלן את הבניין באמצע בנייתו ואף נזף בו. שאלתי את השופט כיצד אתה יודע את מצב הבניה העדכני? ענה לי, אני גר על יד המוסדות ורואה כל יום את התקדמות הבניין.

אבי יתומים דין אלמנות

רבינו שחש ועבר את מאורעות השואה חזוניתה, הסבל והיתמות וחוסר כל אשר עבר עליו בעודו ילד ולמרות ש"ז עבר ללא משען ומשענה, בכל זאת לא השאיר שום צלקת או רושם על רבינו. ראינו גם ראינו שהבין בסבלם של נדכאים ופעמים רבות במשך עשרות שנים באו אליו לשוח את אשר על לבם אלמנות ויתומים ורבינו תמיד הקשיב ושמע הכל גם כאשר היה הדבר לטורח.

או שבעינינו נראה היה שצריך לקצר וכבר לא יכול לצאת מזה תועלת יותר, אך רבינו שהרגיש שעל ידי זה יקל לאותו קשה יום על ידי שיפרוק את אשר על לבו, שמע והאזין גם מעבר למה שכבר יעץ והורה לו אך לנהוג בעניין זה או חולי רח"ל או כל דבר אחר ובעיני השואלים היה ניצת אור וזיק של תקווה כאשר רבינו הכריע שאין לחשוש מזה או מאבחון הרופא, או כל דבר אחר.

פלפול התלמידים

היה מחזה מעניין לראות את רבינו תמיד בבית המדרש, בבית בדרך ששוחחו עמו בהל' או בלימוד גם בעניינים סבוכים מאד, גם כאשר היה עולה במדרגות או יורד לא הניחו לו, לאחר יום ארוך ומתיש של שיעורים וקבלת קהל ואף כאשר נכנס לרכב לא סירב לשמוע או לענות, הייתה זו סבלנות אבהית לכ"א כאילו הוא בנו.

היו פעמים כשחזר ממבחן בת"ת חיידרים וישיבות, סיפר לי את אשר התפעל מבחור מסוים ואמר שצריך לשמור עליו שימשך לגדול, רבינו ידע והרגיש כל אשר נעשה בקרב בני הקהילה אך לא הראה ולא תמיד התערב.

שנה ופירש קשה מכולם.

סיפר הגאב"ד הגר"ב שרייבר שליט"א שפעם סיפרו לרבינו על בחור מהישיבה שהגיע לקשרי השידוכים והציעו לו הצעה ובני משפחת המדוברת שמיהרו ודחו העניין שהשידוך יצא לפועל ולא הבינו מדוע. לאחר האירוסיין נודע כי דוד הכלה הוא כומר אצל הנוצרים רח"ל.

כאשר רבינו שמע זאת ענה בביטול, נו גם לי היה חבר שהיה לו דוד רב אצל אותם פשרנים.

נדהמנו לדעת שרבותינו כבר לפני 50 שנים ראו את התוצאות הרוות האסון שעלולים להמיט על עולם התורה בנט וסיעתו אשר הפכו למואסי ושונאי תופסי התורה, הפך ליבם לשנוא עמו עד כי רואים היום אשר ידעו רבותינו תמיד כי המה שונאים ומאסים בעולם התורה וגדולה שנאה ששנואים עמי הארץ ת"ח יותר משנאת עכו"ם את ישראל (פסחים דף מ"ט) שהרי אפילו מפלגות הערבים והחילונית לא שונאים את עולם התורה כמותם.

המשך בשבוע הבא.

התודה והברכה לכל אלו שמסייעים להצלחת הגיליון!!! hanoch90@gmail.com חנוך חיים וינשטוק ניי 050-414-2587